

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.hc@regeringskansliet.se

Remissyttrande – Utredningen om författningsberedskap inför framtida pandemier (SOU 2023:56). S2023/02669

Sammanfattning

Region Kronoberg har av Socialdepartementet beretts tillfälle att avge yttrande över ovanstående remiss.

Utredningen har haft i uppdrag att lämna förslag som syftar till att stärka smittskyddet för vissa grupper inom socialtjänsten och att göra en översyn av bestämmelserna om smittbärande. I slutbetänkandet lämnas förslag på förändringar av smittskyddslagen, och ett antal bedömningar avseende smittbärande.

Region Kronoberg vill lämna ett antal synpunkter på olika delar av utredningens slutbetänkande.

Synpunkter

8.2 Förslag som möjliggör kohortvård utan samtycke

Utredningen föreslår att det bör införas en ny extraordinär smittskyddsåtgärd som innebär en möjlighet att utan samtycke och under vissa omständigheter flytta en person som bor i vissa boendeformer enligt SoL eller LSS från sin ordinära bostad till en annan motsvarande bostad. Det handlar om personer som är eller kan antas vara smittad av en samhällsfarlig sjukdom och som genom sitt beteende riskerar att smitta andra boende. Utredningen bedömer att det inte alltid kommer vara möjligt att med samtycke hålla personer åtskilda, och att flyttning utan samtycke bland annat kan underlätta genomförandet av vissa moment av kohortvård (vård avskilt från övriga patienter utförd av anvisad personal).

Region Kronoberg vill inledningsvis betona att den föreslagna åtgärden om att kunna flytta en person utan samtycke är ett relevant tillägg till nuvarande lagstiftning.

Utredningen gör bedömningen att den nya bestämmelsen bör utformas med bestämmelsen om karantän i Smittskyddslagens 3 kap. 9 § som förebild. Det innebär att även personer som ”kan antas ha varit utsatt för smitta av sjukdomen” kan bli föremål för flytt utan samtycke. Mot bakgrund av erfarenheterna från arbetet under covid-19-pandemin skulle det kunna omfatta en stor grupp individer, bland annat brukare på demensboenden. Region Kronoberg vill betona de krav det skulle ställa på tillgång till platser att flytta dessa individer till, men

också den stora belastning det skulle innebära för parterna i beslutsprocessen inför förflyttning av en individ utan samtycke.

Utredningen föreslår att beslut om flyttning av den enskilda ska fattas av smittskyddsläkare efter anmälan från kommunen. I betänkandet anges att ”för att det från smittskyddssynpunkt ska vara effektivt att separera smittade och exponerade personer från osmittade krävs bl.a. att det genomförs så snabbt som möjligt för att minska risken att ytterligare personer smittas”. Region Kronoberg ser utmaningar i att beslut ska fattas både snabbt och av en funktion som under en pandemi redan är under stor press. Risken är stor att smittskyddsläkaren saknar insyn i kommunernas arbete, utredningsförfarandet som leder fram till en anmälan samt individens förutsättningar och dess anledning till att neka samtycke. För att smittskyddsläkaren ska kunna fatta ett myndighetsbeslut i den bemärkelsen skulle det således krävas att resurser läggs på att i varje enskilt fall säkerställa att ett korrekt myndighetsbeslut fattas. Mot bakgrund av den stora belastning som smittskyddsläkaren upplever under en pandemi skulle det endast vara möjligt om antalet anmälningar om flyttning blir ett fåtal per region, eller om andra arbetsuppgifter kan vänta. Beslut om flyttning av en individ kan dessutom innebära ytterligare arbetsuppgifter för smittskyddsläkaren i form av beslut om undantag från besöksförbud och hantering av överklagan.

De flesta regioner har endast en smittskyddsläkare, med en deltidsarbetande biträdande smittskyddsläkare. Med undantag för de tre storstadsregionerna saknar ofta smittskyddsläkarna i landet både jour eller beredskap i tjänsten. Ytterligare arbetsuppgifter för en redan belastad funktion – men utan ytterligare resurser för arbetet – riskerar under en pandemi innebära att andra arbetsuppgifter kan behöva prioriteras bort eller att beslut om flytt av patient dröjer. I slutbetänkandet anges att smittskyddsläkaren även ska fatta beslut om polishandräckning om individen inte vill flyttas eller om denne avviker från platsen. Region Kronoberg konstaterar att detta kan bli svårt i de regioner där smittskyddsläkaren saknar jour eller beredskap i tjänsten. Det är också viktigt att ta i beaktande att införandet av bestämmelser i enlighet med förslaget ställer krav på skyndsamt handläggning – både från kommunens och smittskyddsläkarens sida. Storleken på smittskyddsenheterna behöver anpassas utifrån uppdragets omfattning och karaktär, vilket innebär att det krävs ytterligare resurser när arbetsuppgifter tillkommer. En sådan anpassning skulle behöva göras även i förberedande syfte, eftersom det krävs att en smittskyddsläkare har erfarenhet och adekvat utbildning för att ha förutsättningar att kunna agera i rollen under en pandemi.

Utifrån ett juridiskt perspektiv kan Region Kronoberg konstatera att det skulle vara positivt med ett införande av en bestämmelse om flyttning av den enskilda utan samtycke i vissa fall. Det är viktigt att beslut fattas av behörig funktion och inom ramen för befintlig lagstiftning. Vidare är det positivt att ett sådant beslut tas av en funktion med smittskyddskompetens. Det skulle dock krävas att den myndighet som anmäler behov av åtgärd är transparent och genomför en gedigen

utredning som tydligt redovisar behovet av förflyttning och vilka andra åtgärder som redan vidtagits.

Region Kronoberg anser samtidigt att det kan finnas anledning att överväga om beslut om flyttning ska införas som en bestämmelse i smittskyddslagen, eller om det istället ska inbegripas i annan lagstiftning och därmed även utgöra en del av kommunernas ansvar. Det kan finnas anledning att utreda möjligheten till att istället inkludera föreslagen bestämmelse i annan lagstiftning och därigenom delegera ansvaret för åtgärden till kommunerna i likhet med de tvångsåtgärder kommunerna förfogar över i enlighet med Lagen om vård av missbrukare (LVM) och Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Fördelen med att beslutet istället åläggs kommunerna skulle kunna handla om dess kännedom om individen och insyn i verksamheten, samtidigt som det finns risker med att både anmälan av behov och beslut om flytt av person hamnar på kommunen.

Region Kronoberg ser positivt på att det införs en möjlighet att överklaga beslutet om flytt av individ eftersom det är tvångsåtgärd.

8.4 Provtagning på SoL- och LSS-boenden

Region Kronoberg anser det viktigt att ha i åtanke att smittskyddsläkaren idag inte kan besluta om tvångsundersökning, utan det krävs godkännande från förvaltningsrätten (SmL 3 kap 2 §). Innan ansökan skickas till förvaltningsrätten måste situationen utredas och samtliga frivilliga åtgärder måste vara uttömda (SmL 1 kap 4 §). Därefter har förvaltningsrätten en vecka på sig att avgöra ärendet. Vid en framtida pandemi med luftburet virus och en kort inkubationstid är det en insats som troligtvis inte är möjlig att använda i praktiken, eftersom processen är lång och personen är smittfri innan ärendet är avgjort i förvaltningsrätten. Det är således inte konstigt att denna tvångsåtgärd inte användes under covid-19-pandemin.

Region Kronoberg vill betona att det är viktigt att en tvångsåtgärd endast används när det är nödvändigt, och bör således inte omfatta generell screening utan endast provtagning vid misstanke om allmänfarlig sjukdom. Provtagning utan samtycke måste alltid vägas mot eventuellt andra åtgärder som flyttning eller isolering. Det kan däremot finnas anledning att överväga nuvarande lagstiftnings användbarhet vid luftburet virus med kort smittsamhetsperiod.

9. Överväganden – smittbärrpenning

Utredningen lämnar inga förslag i betänkandet till ändringar av lagstiftningen som reglerar smittbärrpenningen. Däremot bedömer utredningen att man bör ta ett samlat grepp kring socialförsäkringen vid krig, krigsfara och allvarliga fredstida kriser. Region Kronoberg anser att det i en sådan utredning är viktigt att beakta den belastning som behandlade läkare har under en pandemi. Förslag om förändringar av den lagstiftning som reglerar exempelvis smittbärrpenningen bör således ta hänsyn till och försöka minimera det administrativa arbetet för vården under en pandemi.

10. Konsekvensutredning

Region Kronoberg delar inte utredningens uppfattning om att förslaget om en ny extraordinär smittskyddsåtgärd inte har kostnadsmässiga konsekvenser för regioner, kommuner och smittskyddsläkarna. Under pandemin med covid-19 blev belastningen på både regionen och smittskyddsläkarna hög, och ytterligare arbetsuppgifter i enlighet med utredningens förslag skulle kräva ytterligare resurser för att regionerna ska kunna ha beredskap i smittskyddsarbetet. Region Kronoberg bedömer dessutom att behovet av flyttning under en pandemi skulle vara stort, och med en lagstiftning i linje med utredningens förslag skulle beslut om flytt av individ riskera ta stora resurser i anspråk. Det skulle idag inte vara möjligt att inom befintlig budget tillskjuta medel i syfte att säkerställa de resurser som krävs för att under en framtida pandemi hantera dessa uppgifter.

Region Kronoberg ser fram emot slutbetänkandet i Utredningen om stärkt beredskap inför framtida pandemier (S 2023:08) som bland annat har i uppdrag att analysera de organisatoriska förutsättningarna för smittskyddsläkarna runt om i landet. Region Kronoberg hoppas att den utredningen även tar hänsyn till tillgängligheten till smittskyddsläkare på jourtid.

Barnrättsperspektiv

Det framgår av remissen att en prövning av barnets bästa har genomförts.

Beredning

Ärendet har beretts av HSJ Planering och utredning, smittskyddsläkaren i Region Kronoberg och regionjuristerna.